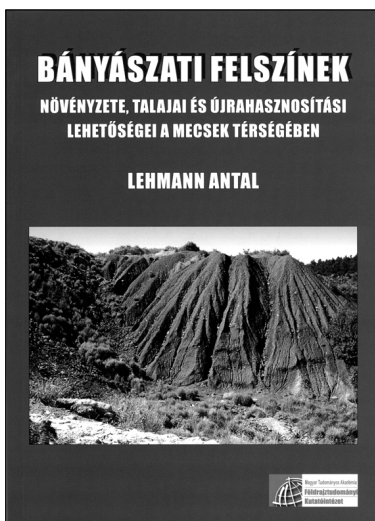

A mecseki bányagödrök és meddőhányók „utóélete”

Lehmann Antal: *Bányászati felszínek növényzete, talajai és újrahasznosítási lehetőségei a Mecsek térségében.*
Budapest, 2008. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, 88 old. (Elmélet – Módszer – Gyakorlat 62.)

HADOBÁS SÁNDOR

Dr. Lehmann Antal ismert biológus-geográfus, pécsi egyetemi tanár, a Duna-Dráva Nemzeti Park nyugalmazott igazgatója. Bár címe szerint könyve csak egy szűkebb terület vizsgálatáról szól, megfigyelései, következtetései és javaslati azonban hazánk minden bányavidékére érvényesek.

„A természeti környezet legnagyobb és legradikálisabb károsítója az ipar, amelyhez a kitermelő iparág, vagyis a bányászat is tartozik. Jelen munkámban a Föld kőzetburkából (a litoszférából) történő anyagkiter-

melés környezetre gyakorolt hatását szeretném bemutatni hazánk egy nem nagy kiterjedésű – Magyarország Kistájainak Katasztere szerint 350 km² területű – kistájának, a Mecsek-hegységnek a példáján. A kötet anyagát közel 40 év kutatómunkájából született

publikációimból állítottam össze. Mivel a bányászat viszonylag kis földfelszínen, de annál több helyen és radikálisabb környezeti változásokat, károsodásokat idéz elő, ezekkel és a létrejött hatásokkal foglalkozik a könyv első része, majd enyhítésük (a terület rekultivációjával megoldható rehabilitációjuk) módjait ismerteti a mű második felében.” – írja a Bevezetőben a szerző.

Az első rész címe: A bányászat mint ipari és felszín-átalakító tevékenység. Ebben röviden bemutatja a két bányaművelési mód, a külszíni és a föld alatti fontosabb jellemzőit. Az utóbbi esetben megkülönböztet táró-, lejtakna és függőleges művelést. Tisztázza a munka során felmerülő alapvető fogalmakat, mint bányafal, bányagödör, bányaudvar, meddőhányó, süllyedék, bányászati felszín. A bányászott, jellemző kőzetanyag alapján kategorizálja a vizsgált objektumokat, a következők szerint:

Magmás eredetű kőzeteket kitermelő bányák: az erdősmecskei gránitbánya és a komlói andeztibánya. *Homokkőbányák:* a cserkúti permii vörshomokkő-bánya és a Pécs-lámpásvölgyi raeti homokkőbánya. *Mész-kőbányák:* a Pécs-Tettye-szamárkúti triász mészkőbánya, a Bükkösd-hetvehelyi triász mészkőbányák és a Pécs-nagybányaréti-völgyi szarmata mészkőbánya. *Mélyművelésű szénbányák meddő- (pala-) hányói:* a pécsbányai, a szabolcsi és a komlói körzet palahányói. *Szénkülfejtések:* a komlói Sóstói-bánya, a pécsbányai, a szabolcsi és a vasasi külszíni fejtések. Összesen tehát 14 helyszín adatai szerepelnek a kutatási anyagban.

A továbbiakban először a vizsgált bányászati felszínek általános jellemzését végzi el: bemutatja a morfológiai sajátosságokat, a klimatikus viszonyokat, a hidrológiai jellemzőket és az edafikus (azaz a növények életfeltételeire kiható) vonásokat. Részletesen szól a biológiai sajátosságokról, objektumonként jellemzi a növényzetet és a talajt, táblázatban adja közre a leggyakoribb növényfajták listáját, melyben több mint 120 név szerepel. E szakasz zárásaként értékeli a tanulmányozott terek növényzetét.

A munka utolsó harmadában a termőhelyek jellemzése és csoportosítása következik a különböző mutatók alapján, majd végül az újrahaznosítási lehetőségek kerülnek szóba. Ezek közül a fásítást, erdősítést tartja az elsődlegesnek, még a lejtőn történő faültet-

tés módszereit is bemutatja. De gyógynövény- és erdei gyümölcs-termelésre is alkalmasnak tartja a megfelelően előkészített egykori bányászati területeket.

Zárásként a szerző megjegyzi, hogy az elmúlt másfél évtizedben különböző pályázati támogatások révén sor került számos volt bányászati felszín rekultiválására, újrahaszosítására. A külfejtések esetében ez a bányagödrök feltöltését és fásítását, vagy mezőgazdasági célú hasznosítását jelentette (például *Visontán* szőlőt termelnek). Egyes esetekben a gondozatlan bányatavakból horgászhelyeket, strandokat alakítottak ki (példe erre *Vadna* a borsodi bányavidéken). A meddőhányókat, amelyek némelyike vulkáni kúp-szerűen tört a magasba, szelíd dombokká dózerolták és erdősítették, s ma már semmi sem árulkodik arról, hogy eredetileg mi célt szolgáltak (*Edelény* vagy *Szeles-akna Kazincbarcika* közelében). Így próbálja gyógyíttgatni az ember azokat a sebhelyeket, amelyeket különösen a 20. század második felének nagyüzemi bányászatával ejtett a természeti környezeten.

A recski ércbányászat a történész szemével

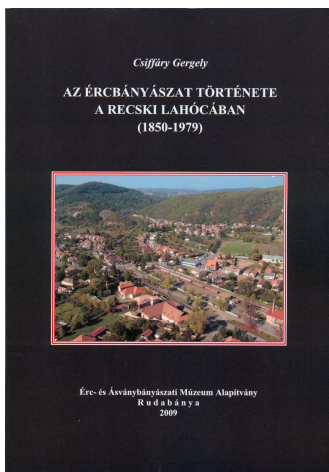
Csiffáry Gergely: *Az ércbányászat története a recski Lahócában 1850-1979*. Rudabánya, 2009. 143 old + 56 kép

PAPP ANDREA

Az *Érc-és Ásványbányászati Múzeum Alapítvány* kiadásában, 2009 októberében jelent meg *dr. Csiffáry Gergely* egri történész, főlevéltáros munkája a recski ércbányászat 1850-1979 közötti történetéről. Az ércelőfordulást rejtő *Lahóca* hegyet és bányászatát sok földtani és műszaki tárgyú tanulmányból ismerhetjük, de a történeti feldolgozások száma csekély. Ezért különös figyelmet érdemel a bemutatandó friss összefoglalás.

A szerző e témával 1979-ben került kapcsolatba, amikor *Recsk* első írásos említésének 650. évfordulóját ünnepelte. Ekkor került sor a község művelődési házában egy időszakos bányászattörténeti kiállításra, amelyhez képes katalógust készített. A könyv megszületését tehát három évtizedes kutatómunka előzte meg, miközben *Csiffáry Gergely* számos önálló kötetet és tanulmányt publikált, főként *Heves Megye* ipartörténetéből.

Az előszóban leszögezi, hogy nem monográfiát kívánt írni, csupán a helybeli ércbányászat múltjának krónikáját kívánja közreadni. Munkája során forrásul használta *Pollner Jenő* bányamérnöknek a recski ércbánya és dúsítómű történetéről szóló terjedelmes kéziratát, a tőle származó fényképeket, továbbá számos archivált fotót és sajtóanyagot, és nem utolsósorban saját helyszíni gyűjtéseit.

A könyv geológiai áttekintéssel indul, majd ezt az ércbányászat 18. századi előzményeivel folytatódik. Ezt követően a rendszeres termelés kezdeteiről ad számot, bemutatva a *Pest-Mátrai*, az *Egyezség* (korabeli helyesírással *Egyesség*), a vörösvári *Róza* és *Etelka* és a gyöngyöSOROSZI *Pál Bányatársulat* rövid időszakát. A továbbiakban *Vrányi György* bányaműveit ismerteti, majd gróf *Károlyi György* széleskörű gazdasági tevékenységéről szól.

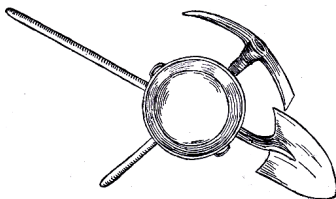
A kis társulatok úttörő korszakát a *Mátrai Bányaegetlet* követte 1860-1880 között, melynek két évig (1864-66) *Péché Antal*, a 19. század második felének kiemelkedő magyar bányász szakembere volt az igazgatója. A londoni székhelyű *Hungarian Copper Ltd.* rövid életű (1880-1883) tevékenysége csak szerény epizód az üzem történetében. Utána a *Mátrai Közirtokosság* folytatta a bányászatot, mely 1910-ben *Parádi Bányatársulat* néven új vállalkozássá alakult. 1916-ban már *Weisz Lajos* a tulajdonos, de ő nem értermel-

lés, hanem rézgálicgyártás céljából szerezte meg a vállalatot, miközben a *Dobsinai Rézművek Rt.* opciós szerződést kötött a bányára. A bányászati tevékenység ebben az időszakban gyakorlatilag szünetelt, és a bányatelep is teljesen tönkrement.

A két világháború közötti időszakot a *Schmidt testvérek* vállalata (1922-1926), illetve a *Recski Magyar Királyi Ércbánya* (1926-1944) tevékenysége fémjelezte. Ebben a korszakban itt épült fel a magyar ipari építészet egyik remeke, az ércdúsító mű. Az 1945-től az 1979. évi bányabezárásig terjedő, jelentős fejlődést mutató, de sok ellentmondást is hordozó korszak bemutatása után részletesebben szól a bányászati technikáról, az ércdúsításról, a munkaerőhelyzet alakulásáról, a bánya fennmaradásáért folytatott erőfeszítésekről, végül pedig a recski bányászélet mindennapjairól.

A mondanivalót gazdag képanyag és az egyes termelési időszakokról szóló statisztikai adatok teszik gazdagabbá. Ötoldalnyi bibliográfiával, képjegyzékkel és egy forrás (a recski állami bányások megfelelő bakancsellátása érdekében 1941-ben írt levél) közlésével zárul a hazai bányászattörténet egyik „fehér foltját” eltüntető értékes kötet.

Rövid recenzióink csupán figyelemfelkeltésre szolgálnak, nem adhatják vissza a könyv tartalmi gazdagságát. Ezért azt ajánljuk az érdeklődőknek, hogy vegyék kézbe, és mélyedjenek el a recski ércbányászat küzdelmes történetében.

T a r t a l o m

Tanulmányok

Bányászattörténetünk legkorábbi irodalmi forrásairól. (<i>Dr. Izsó István</i>).....	3
Bányavárosi boszorkánypercek, különös tekintettel egy 1715. évi telkibányai esetre. (<i>Márkus Zsuzsanna</i>).....	35
Két tanulmány a máriavölgyi / mariankai palabányásatról	50
Bevezető sork. (<i>Papp Péter</i>)	50
A máriavölgyi (mariankai) palabányászat rövid története. (<i>Ján Sand – Jozef Král</i>)	51
Egy francia mérnök (bányavállalkozó, politikus, bankár) Ausztria-Magyarországon (<i>Zdeňka Schejbalová</i>)	58
Az 1965. évi rudabányai bányaszerencsétlenség. (<i>Papp Andrea – Sóvágó Gyula</i>)	68

Közlemények

Későközépkori bányászjelvény a svedléri római katolikus templomból. (<i>Hadobás Sándor</i>)	86
A kisgarami (hroneci) Blauöfen. – Hronecké Blauöfen. (<i>Peter Cengel – Pavol Horváth</i>)	91
Brikettezési kezdeményezések a 19. században a mecseki szénterületen. (<i>Dr. Biró József</i>)	105

Életmű

Kállai Géza (1884–1948). (<i>Papp Andrea – Hadobás Sándor</i>)....	117
--	-----

Archívum

Bányafőbejárású jegyzőkönyv 1893-ból. I. rész. (Közlő: <i>Hadobás Sándor</i>)	125
---	-----

Szakirodalom

A mecseki bányagödrök és meddőhányók „utóélete”. (<i>Hadobás Sándor</i>)	138
A recski ércbányászat a történész szemével (<i>Papp Andrea</i>)	140

Bányásztörténeti kiadványok

- Agricola, Georgius:** *Bermannus, avagy beszélgetés az ásványok csodálatos világáról...* Miskolc – Rudabánya, 1994. 234 old.
- A rudabányai vasérctelep a korai szakirodalomban 1882-1939.* Szerkesztette: Szakáll Sándor. Rudabánya, 2001. 134 old.
- Bányásztörténeti Közlemények I.* Rudabánya, 2006. 106 old.
- Bányásztörténeti Közlemények II.* Rudabánya, 2006. 107 old.
- Bányásztörténeti Közlemények III.* Rudabánya, 2007. 120 old.
- Bányásztörténeti Közlemények IV.* Rudabánya, 2007. 136 old.
- Bányásztörténeti Közlemények V.* Rudabánya, 2008. 126 old.
- Bányásztörténeti Közlemények VI.* Rudabánya, 2008. 120 old.
- Bányásztörténeti Közlemények VII.* Rudabánya, 2009. 134 old.
- Balogh Béla – Oszóczki Kálmán:** *Bányászat és pénzverés a Gutin alatt. Nagybánya és környékének bányászata, ércfeldolgozása és pénzverése 1700 előtt.* Miskolc – Rudabánya, 2001. 166 old.
- Benke István:** *Telkibánya bányászatának története.* Miskolc – Rudabánya, 2001. 172 old.
- Csiffáry Gergely:** *Az ércbányászat története a recski Lahócában 1850 – 1979.* Rudabánya, 2009. 143 old.
- Garami Evelin:** *A rudabányai vasércdúsító története.* Rudabánya, 2005. 92 old.
- Hubbes Éva:** *Benkő Ferenc egyetemjárása.* Rudabánya, 2004. 141 old.
- Kacskovics Lajos:** *Az alsó-magyarországi ércművelésről.* Rudabánya, 2005. 140 old.
- Lux Gyula:** *Nyelvi adatok a délszepesi és dobsinai német nép településtörténetéhez.* Rudabánya, 2004. 110 + IV old. (Reprint kiadás.)
- Mikulik József:** *A bánya- és vasipar története Dobsinán. (1880).* Rudabánya, 2003. 80+IV old. (Reprint kiadás.)
- Münnich Adolf:** *A felső-magyarországi bányapolgárság története. (1895).* Rudabánya, 2003. 128+2 old. (Reprint kiadás.)
- Noszky Jenő:** *Salgótarján és kőszénbányászata, tekintettel a néprajzi viszonyokra.* Rudabánya, 2007. 82 old.
- Podá, Nicolaus:** *A selmeci bányagépekről. Bergmaschinen von Schemnitz.* Miskolc – Rudabánya, 2002. 144 + 126 old. (Reprint + magyar fordítás.)
- Szakáll Sándor – Morvai Gusztáv:** *Ércutatások Magyarországon a 20. században.* Miskolc – Rudabánya, 2002. 247 old.
- Szemán Attila:** *Szintes szállítás a magyarországi ércbányászatban a kezdetektől a 19. század derekáig.* Rudabánya, 2003. 88 old. 67 ábra.
- Szemán Attila:** *Bányásztörténeti tanulmányok.* Rudabánya, 2009. 138 old.
- Uzsoki András:** *Adalékok az aranyosás történetéhez és technikájához.* Rudabánya, 2004. 92 old.
- Vastagh Gábor:** *Tanulmányok a kohászat magyarországi történetéből.* Rudabánya, 2007. 146 old.
- Zsámboki László:** *Selmeci ezüst, körmöci arany. Válogatott tanulmányok a szerző születésének 70. évfordulója tiszteletére.* Rudabánya – Miskolc, 2005. 332 old.

A felsorolt kiadványok megvásárolhatók:

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bányásztörténeti Múzeum – Érc- és Ásványbányászati Múzeum Alapítvány, 3733 Rudabánya, Petőfi u. 24. – Tel.: 48-353-151.